

POSTMODERN SANAT VE GÜNÜMÜZ*

Metin KUŞ¹

1 Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, mkus@gelisim.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3152-5235

*Bu çalışma, *Postmodernist Sanat ve Günümüz* başlığıyla, 18-19/Haziran/2019'da İstanbul'da düzenlenen *Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar (ICES - 2019)* isimli kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuş ve kongre özet kitabında özet olarak yayınlanmıştır.

Kuş, Metin. "Postmodern Sanat ve Günümüz". *idil*, 60 (2019 Ağustos): s. 1003-1010. doi: 10.7816/idil-08-60-06

Öz

Sanatta Postmodernizm kavramı 1970 yılından sonra oluşturulan kapsamlı bir sanatsal üretim kategorisini ifade eder. Kendisinden önceki "modern sanatın" hedeflediği idealleri ve estetiği reddetmesi en belirgin özelliğidir. Postmodernizmin tüm tanımlarında olduğu gibi, postmodernist sanat, modern sanat anlayışına bir karşı çıkış olarak tanımlanır. Modern sanatın önemli bir prensibi, geleneksel olan her şeyin reddedilmesi, yere ve zamana göre değişmeyen özelliklerin merkeze oturtulduğu bir yaklaşımı ve arayışı esas almasıdır. Modern sanatın, postmodern sanat tarafından reddedilen değerlerden biri de "sanat" ın popüler olandan ayrılmış ve yüceltilmiş olması gereken, özel bir şey olduğu fikridir. Bu karşı çıkışın ardından bir dizi yeni gelişmeyle çıkan postmodernizm; dekonstrüksiyon, bilgisayar destekli sanatsal üretimler, yeni medya ve kavramsal sanat gibi çeşitli sanat türlerinin de dâhil olduğu yeni sanat biçimleriyle neredeyse yarım yüzyıl süren sanatsal deneyime yol açtı. Postmodernist sanatçılar bu yeni formları kullanarak uygulama ve sanat tanımı kapsama alanını genişleterek neredeyse "her şey olur" noktasına getirdiler. Postmodern sanat, günümüz dünyasında, pek çok yeni tutum ve yeni davranış tarzı ortaya koyan daha geniş bir teknolojik, politik ve sosyal değişim akımının bir parçasıdır. İnternetin, sanatsal imgenin temini ve dağıtımını ile uygulamalı sanat ve tasarımın yaratılması üzerindeki tam etkisi henüz hissedilmedi. Ancak, müzik endüstrisinde hali hazırda oluşturduğu dönüşüm, plastik sanatlar alanında da alışlagelmiş kabulleri ve yerleşik görünen değerleri kalıcı şekilde değişikliklere uğratacağının habercisidir. "Bütün değerlerin yeniden değerlendirilmesi" olarak da ifade edilebilen bu yaklaşım sanat alanındaki yansımaları ve süregelen modern alışkanlıklarla iç içeliği ve çelişkileri ile varoluşunu sürdürmektedir. Bu çalışmada günümüz sanatının çeşitliliği ve çok boyutluluğunu kavrayabilmek ve modern sanatın göreceli olarak kolay tanımlanabilir kavramlarına karşın postmodernin çoğunlukla mevcut kavramlara karşı olma durumuyla tanımlanabilirliği ile ilgili argümanlarla plastik sanatların "postmodern durumu" inceleniyor.

Anahtar Kelimeler: Postmodernizm, Sanat, Postmodern resim

Makale Bilgisi

Geliş: 13 Mayıs 2019

DOI: 10.7816/idil-08-60-06

Düzeltilme: 29 Mayıs 2019

Kabul: 2 Temmuz 2019

Giriş

Sanat alanı, doğası gereği tanımlamalara, sınıflamalara, kronolojik tasniflere uygun olmayan alanların başında gelir. Bilinen en eski zamanlardan beri insanla birlikte hep var olan sanat alanı büyüden dine, tarihten felsefeye, teknikten matematiğe kadar her alanla ilişkilendirilmiş ve bu ilişkilendirmelerin beraberinde de sanatın tanımı yapılmaya çalışılmıştır. Fakat sanatın sınırsız ifade olanakları ve çeşitliliği içinde bu tanımlar hep yetersiz ve eksik kalmışlardır. Bunun en önemli nedenlerinden biri sanat üretimini ortaya koyan insanların, insanlığın hayal gücünü ve insan tarafından henüz yapılamayanı da tasavvur etmeleri ve ifade edebilmeleridir. Tanımlama yapan disiplinler, tanımlamalarını verilere ve olgulara dayandırmak zorunda oldukları için tanımları geleceğe dair varsayımları içerse de geçmiş ve olmuş bitmiş olaylara dayalıdır. Bu zorunluluktan dolayı da tanımlama hep geçmiş kapsar ve çok az da geleceğe dair tahmin içerir. Ama sanat dediğimiz olgunun en önemli özelliklerinden biri de geleneksel olarak yapılanları yetkinleştirip yeni oluşumlar ortaya koyarken yanısıra henüz yapılmayanı yapmak, henüz söylenmeyi söylemek, duyulmamış olanı duyurmak çabasıdır ve bu yönüyle de tamamen geleceğe dönük olarak çalışır. Sanatın geçmiş ve gelecekle bu iç içeliği nedeniyle tanımlamalar ancak onun ortaya konabilmiş veya geleceğe dair potansiyel olarak tahmin edilebilecek yönlerini kapsar. Bu nedenle sanatı tanımlamaya çalışan her girişim sanatın bu öngörülemez özelliğinden dolayı eksik kalmak durumundadır. Yani tanımlamalar geçmiş zamanlarla ilgili iken sanat şimdi ve daha çok da gelecek zamanla ilgilidir. Bu tanımlamalardan biri, geçtiğimiz yüzyılın, sanata dair en önemli ve kapsamlı düşüncesi olan modernizmdir. Modernizm kendisini dayandırdığı Aydınlanma Çağı, pozitivizm, bilimsellik, evrensellik gibi meta anlatılar üzerinden sanatın da bu anlatılara uygun, yerellikten, bireysellikten, geleneklerden bağımsız ve 'evrensellik' düşüncesine uygun tanımlarını yapmıştır. Bu nedenle postmodern kavramı doğrudan modern kavramıyla ilişkilidir ve öncelikle söylenmesi gereken postmodern düşüncenin temel dayanağı bu yaklaşım biçimini kabul etmeyip, yetersiz, eksik ve yanlış bularak, karşıt bir hareket olarak ortaya çıkmasıdır. Postmodernizm doğrudan modernizme gönderme yapılarak ve referansları modernizm üzerinden açıklanabilen ve tanımlanan bir kavramdır. Bu referansların neredeyse tümü de modernizm içinde önemsenen ve idealleştirilen amaçlar veya dışlanan, sanat alanına sokulmayan olgulardır. Düşünürlerin, postmoderni tanımlama süreçlerinde, üzerinde uzlaşabildikleri belli başlı noktalar postmodernist yaklaşımın, modernizmin olumladığı ideallere karşı olması ve modernizmin dışladığı olguları sanatsal üretim sürecinin dayanakları haline getirmesidir.

1- Postmodernizm

Bir kavram olarak önceleri Anglo-Amerikan edebiyatında kullanılan bu terim yirminci yüzyılın ortalarından sonra mimari alanda ve giderek tüm sanatsal ve sosyal alanlarda kullanılan ve üzerinde yoğun tartışmaların olduğu bir kavrama dönüşmüştür. Plastik sanatlarda çoğunlukla 1970'lerden günümüze kadar gelen çok geniş bir zaman dilimi ve geniş bir sanatsal üretim çeşitliliğini kapsar ve ifade eder. Fakat kavramın kendisinin henüz yürürlükte olmadığı zamanlardaki birçok sanat hareketini de geriye dönük olarak kapsadığı ve ifade ettiği söylenebilir. Başka bir deyişle, birçok sanat hareketinde olduğu gibi adlandırmanın ve kategorize edişin sonradan yapılması postmodernizm için de geçerlidir. "Post" çoğunlukla sonrası anlamını veren bir ön ek olarak kullanılmaktadır. Birçok durumda önüne geldiği kavramın geç oluşumlarını veya devamı niteliğindeki olguları işaret eder veya anlatır. Oysa postmodernizm kavramının işaret ettiği modern sonrası, neredeyse modernizmin dışladığı ve insanlığın geçmişinde kaldığı varsayılan kavram ve uygulamaların yeni baştan sanat alanına alınıp yaygınlaştırıldığı bir süreçtir. Bu süreçte üretilen çalışmalar açık veya örtük bir modern karşıtlığı ve tepkiselliği barındırır. Bu nedenle kavram aynı zamanda modern karşıtlığını da içerir. Böylece modernizmden radikal bir kopuş olarak değerlendirilmesine rağmen postmodernizm aynı zamanda modernizmle ilişkisi içinde tanımlanır. Modern sanat; mutlak, zamana ve yere göre değişmeyi bulmayı ve ifade etmeyi amaçlarken, postmodernist sanatın kuşkuyu, yaklaşımın ve arayışının temeline oturduğu söylenebilir. Felsefedeki şüphecilik (skeptisizm veya septisizm) düşüncesini barındırır. Şüphecilik "...akıl kesin bir bilgi elde edemeyeceğini, hakikate erişilse dahi sürekli ve tam bir şüphe içinde kalınacağını, 'mutlak'a ulaşmanın mümkün olmadığını..." (Sarı, 2016) iddia eder.

Postmodernist sanatın genel eğilimlerine bakıldığında, bilimselliğin ve bireyselliğin sorgulanıp, modernizmin çizdiği keskin sınırları ve bu sınırlamaların oluşturduğu olumsuzlukları eleştirerek modernizmin sanatsal özgürlük alanlarıyla ilgili olumsuzluk ve eksiklerinin tespit edilerek alternatif sanatsal üretim önerileri getirdiği görülür. Kant, Descartes ve Locke'un düşünce geleneğine dayalı ve bu geleneksel yapısı nedeni ile Modernizm, yaratıcı düşüncenin gelişmesine ve yeniliğe elverişli bir oluşum değildir. Modernizmin oluşturmaya çalıştığı bilgi sistemi sınırlayıcı ve kesinliklere dayalı bir dünya oluşturur. Kabul edilip yüceltilenler ve kabul edilmeyen ve dışlananlar vardır. Postmodern düşüncüyü Derrida ve Foucault, disipline eden modernizme karşı bir özgürleşme hareketi olarak tanımlarlar. Postmodernist sanatçılar bu nedenle Modernist yaklaşımın yapmaya çalıştığı gibi belirli kalıplara göre dünyayı şekillendirmek değil verili olandan hareketle onu tanıyıp

kabullenmek, anlamak ve ifade etmek üstüne yoğunlaşırlar. Başka bir deyişle Postmodern hareket içinde sayılabilen üretimlerde, mevcut olanı dönüştürmek yerine, onu meşru olarak kabullenip, yüceltip yaygınlaştırmak sanatsal tavır olarak tercih edilir. Kavram olarak modern sonrası olarak da anlaşılan ama öz itibarıyla batı aydınlanma düşüncesine dayalı bütün modern anlayış ve yapılanmaların sorgulandığı ve karşı fikirlerin geliştirildiği düşünce anlayışının ve sanatsal hareketlerin genel adıdır. Bütün disiplinler üzerinde önemli etkileri olan bu yaklaşım biçiminin en kapsamlı ve radikal değişikliklere neden olduğu alanlardan biri de güzel sanatlar alanıdır.

2-Sanatta Postmodernizm

“Meta-anlatılara yönelik inanmazlık” olarak tanımladığı postmodernizmi 1979 yılında yazdığı “Postmodern Durum” adlı kitabında inceleyen Lyotard kapsamlı söylemler yerine lokal veya daha bireysel anlatıların postmodern anlatının karakterini oluşturduğunu söyler (Lyotard 2000). Postmodernizm kavramına bugünkü anlamını kazandıran Lyotard’ın yanı sıra Baudrillard Habermas, Jameson, Harvey gibi düşünür ve eleştirmenler tarafından da kavram çok boyutluluğu ve çok anlamlılığı açısından incelenmiş, tanımlanmaya veya açıklanmaya çalışılmıştır. Lyotard’a göre Postmodern bir sanatçının, ürettiği yapıt, prensip olarak önceden yerleşmiş kurallar tarafından yönetilmemektedir (Lyotard 2000). Sanatçı kendisi dışında oluşmuş birtakım kuralların ve ortak kabul edilen gerçeklerin temsili anlatılarına değil daha çok gösterilemeye önem vermektedir. Başka bir deyişle postmodern, modern ifade içinde dile getirilemeyen dile getirebilmek için beğeniye reddederek, anlatı özgürlüğünü ön plana çıkarmaktadır. Modernin temel düşüncesini dayandırdığı bilimsel bilgi ve felsefeye dayalı estetik ölçütler yerine, yerel, anlık ifade ve bireyselliğin merkezde olduğu bir süreç konmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı, postmodernizm anlatı, bilindik bir içeriğin temsili ifadesinden çok, tekil bir anlatının görüntüsü olarak kabul edilmektedir. Baudrillard’ın benzer durumları ifade etmek üzere geliştirdiği simulakrum kavramı bu durumu anlatır. Geniş toplum yığınlarının içerikten çok görüntüyle ilgili olduklarını ifade eden Baudrillard’a göre “gerçek” yapay bir dünyadan hareketle, yani daha önceden başkalarının tekrar tekrar üretilmiş ve saymaca gerçeklere dayandırılarak üretilmektedir. Bu nedenle “Simülasyon ilkesinin belirlediği günümüz dünyasında, gerçek ancak modelin bir kopyası olabilmektedir” (Baudrillard 1998).

Düşünce ve sanatsal üretimde kategorileştirmeye ve sınıflandırmaya karşı çıkan ve üretimlerinde bilimsel mantığa ve evrensel akla yer vermeyen postmodernist yaklaşım için geçmiş, şimdiden daha önemli hale gelmektedir. Bu nedenle sezgi, özerk düşünce, içebakış,

duygu, yaratıcılık, hayal gücü, fantezi postmodern sanatın en önemli çıkış noktalarını oluşturmaktadırlar. Postmodernist sanat, günümüz dünyasının oluşumunu önemli ölçüde belirleyen kitle iletişim teknolojilerinin oluşturduğu yapılanmaları ve toplumsal dönüşümleri ele alarak soyutlamalar yerine temsili anlatımlarla ifade etmektedir. İnsanların yaşamlarında ve kültürlerinde bu denli kapsamlı bir değişim ve dönüşüm, tüm sanatsal ve bilimsel alanlarda da her türlü söylemin yeni baştan ele alınmasını gerektirmiştir. Bu nedenle ortaya koyduğu eser veya metin prensip olarak daha önceden oluşturulmuş kurallara uyumak amacı taşımadığı için, Lyotard postmodern yazar veya sanatçıyı felsefeci konumunda görür. Bu nedenle de postmodern sanat eserleri, çeşitli kategorilerin, çalışmaya veya metne uygulanmasıyla, başkalarının belirlenmiş yargılara göre değerlendirilip sınıflandırılmazlar veya yargılanamazlar. Çünkü sanat eserinde bulunan kategori ve kurallar bu eserin kendisi için aradığı ve uyguladığı kıstaslardır. Bu düşüncelerden hareket ederek Lyotard “O zaman yazar ve sanatçı, yapılacak olmakta olanın kurallarını formüle etmek için kuralsız çalışmaktadır” sonucuna varır (Lyotard 2000).

Modernizmde, gösterenle gösterilen arasındaki ilişkinin nedenlere dayalı ve tanımlanabilir olduğu varsayılmıştır (Sassure, 1976). Buna karşın postmodernizm Ferdinand de Sassure’ün oluşturduğu biçimsel dilbilim veya yapısalcılıkla ilişkili olarak, gösteren, gösterilen arasındaki ilişkinin saymaca oluşu veya keyfi oluşundan hareket eder (Saussure,1976). Yapısalcılık sonrası düşünürler ise gösteren gösterilen ilişkisinin sürekli bir değişim ve dönüşüm ile birbirinden koparak farklı bütünlükler içinde birleştiklerini söylemişlerdir. (Harvey 2003:65). Postmodern çalışmalarda ifade biçiminin keyfiliği ve saymaca oluşu sanat eserinin farklı yorumlamalara açık olması, eserde ortaya konan olgunun evrensel bir olgu oluşunu imkânsız hale getirmektedir. Bu nedenle postmodernist sanatta evrensellik olarak kabul edilen bir olgu, en fazla belli bir topluluğun dilsel uzlaşımı olmaktadır.

Postmodernizmin sanat alanında etkili hareketlerinden biri de çok sayıda sanat fakültesindeki eğitimin önceliklerini değiştirmesidir. 1970’lerde, resim sanatı (ve daha az bir ölçüde heykel), güncelliğini yitirmiş görülmüyordu. Ayrıca, güzel sanatlar eğitimi için gerekli bu geleneksel becerileri geliştirmek için dört yıl boyunca çalışma fikrinin, geriye dönük olduğu kabul edildi. Sanatın seçkinlerden kurtarılıp halka açılması gerektiğine inanılıyordu, bu yüzden sanat okulları yeni anlayışa uygun mezunlar vermeye başladılar. Sonuç olarak geleneksel eğitimin çok önemseydiği ustalık derecesindeki çizim ve teknik uygulama becerileri yerine bireysel ‘yaratıcılık’ daha önemli olarak kabul edildi. Temelinde teknoloji kullanımı olan bu dönem üretimleri aynı zamanda birkaç yeni görüntü tabanlı teknolojinin (örneğin televizyon, video, ipek baskı, bilgisayar,

internet) gelişile çakıştı ve onlardan büyük ölçüde faydalandı. Yeni video ve fotoğraf görüntüleme olanakları, çizim becerilerinin önemini azaltmıştır ve yeni teknolojiyi manipüle ederek, sanatçılar, (özellikle yeni medya, enstalasyon, video ve objektif temelli sanat) sanat yapmanın içerdiği geleneksel süreçleri kısaltmayı başarmışlardır. Postmodern düşünce, tüm sanatsal yeniliklerin daha önce keşfedildiği ve anlamın, yerini modaya bıraktığı bir sonuçtan hareket eder. Bu yaklaşım biçimi, içinde tanımlandığı zamanların öncesinde oluşmuş sanat ve fikir akımlarının birçoğunu barındırır. Öncelikle içinde hız, teknoloji ve şiddete olan sevgiyi ifade eden ve geleneğe karşı erken isyancılar olarak adlandırılan Fütürizmi içselleştirir. Düşünsel yapı olarak, meşrulaştırılmış ve ticarileştirilmiş sanat karşıtı Dada hareketinden Marcel Duchamp'ın "ready made" lerine ve "obje retruve" lerine uzanan süreçleri içerir. Sürrealizmin rüya benzeri bir durumu yansıtan, gerçeklikten daha "gerçek" olarak algılanan stilini ve Pop Art'ın kitlesel "düşük sanat", seri üretim ve kültürün metalaştırılması düşünceleri, postmodern sanat üretiminde sık rastlanan olgulardır.

Postmodern sanat, çizgi roman kültürlerinden kaynaklan Pop Sürrealizm olarak da bilinen sanatın demokratikleşmesi hareketinde, izleyicilere ve sanat kavramlarına karşı koymak için tasarlanan bir şeyi "sanat" yapan şeyin yapısının kaldırılması veya ayrıştırılması olan dekonstrüksiyon, yeniden yapılandırılmış nesnelere veya mevcut sanata minimal eklemeler yaparak onlara yeni anlamlar ve bağlamlar veren decollage, üst üste yapıştırılmış ticari posterlerin ve daha önce yapıştırılmış olanların da yer yer görüldüğü eski ve yeninin birleştirilmesiyle oluşturulmuş görsellerin yırtılması veya sökülmesiyle yeni anlamlar verilen görüntüler, eserlerin, mevcut üretilmiş çeşitli malzemelerden yapıldığı sanat tekniği bricolage ("bulunan eşyalar" veya seri üretim "hurdalar" kullanılarak), üç boyutlu ve iki boyutlu her türlü malzemenin kullanıldığı assemblage gibi çok yönlü, çok malzemeli bir ifade ve anlatım çeşitliliğine sahiptir. Günlük hayatın her alanında ve modern sanatta yansımalarını görebildiğimiz sonuçları ile "evrensel gerçekler vardır" düşüncesinin postmodern sanatta karşılığını bulmak zordur. Ancak otoriterizm veya herhangi bir tek stilin otoritesini veya sanatın ne olması gerektiğinin tanımını reddetme, yüksek kültür ile kitle veya popüler kültür arasındaki ve sanat ile günlük yaşam arasındaki ayrımın çökmesi postmodern sanatçının ilgi merkezleridir. Postmodern sanat, daha önceki tarzların ve sözleşmelerin kasıtlı bir kullanımı ve farklı sanatsal ve popüler tarzların ve ortamların eklektik bir karışımıyla da tanımlanabilir.

3-Postmodern Sanatın Özellikleri

Postmodernizmin özelliklerini sıralarken postmodernistlerin felsefelerini tanımlanmış bir çerçeveye veya kategoriye yerleştirmediklerini hatırlamak önemlidir. İnançları ve uygulamaları, belirli bir kuruluş veya özel çıkar grubuyla özdeşleştirmek yerine kişiseldir. Bu nedenle postmodernist yaklaşımın esas vurgu noktalarını şöyle sıralayabiliriz:

-Mutlak bir gerçek yoktur - Postmodernistler, gerçek kavramının başkaları üzerinde güç kazanmak için insanlar ve özel çıkar grupları tarafından kötüye kullanılan, tartışmalı bir yanılsama olduğuna inanırlar.

-Gerçek ve yanılsama eşanlamlıdır - Gerçeğe dair veriler çok kısıtlı, bu yüzden gerçeğin doğru bir tanımını yapmak mümkün değildir. Bugün gerçek kabul edilen şey yarın yanlış olabilir.

-Kendi kendine kavramsallaştırma ve rasyonalizasyon - Geleneksel mantık ve nesnellik postmodernistler tarafından kabul edilmez. Gerçekler hakkında kapsayıcı söylemlere inanmak yerine fikirlere güvenmeyi tercih eden postmodernistler, nesnellüğün mümkün olmadığını düşündüklerinden, bilimsel yöntemi yok sayarlar.

-Geleneksel yapıdaki otoritenin yanlış ve yozlaşmış olduğunu, toplu mülkiyetin mal ve hizmetleri en adil şekilde idare edeceğini iddia ederler. Modernizmin, bilimin, teknolojinin, yönetim ve dinle ilgili yerine getirilmeyen vaatlerinin yarattığı hayal kırıklığına vurgu yaparlar.

-Ahlakın kişisel olduğunu düşünürler. Etiğin göreceli olduğunu söyleyen postmodernistler, ahlaki, geleneksel değerleri ve kuralları izlemeye gerek kalmadan her bireyin özel etik kodu olarak tanımlarlar Milliyetçiliğin savaşa neden olduğuna inanıyorlar. Bu nedenle postmodernistler sıklıkla enternasyonalizm ve ayrı ülkeleri birleştirmeyi öneriyorlar.

Zaman olgusu postmodern sanatta alışılmadık dışında uygulanan diğer bir unsurdur. Olayların doğal zaman akışı içinde ele alınarak işlenmesi ve kurguya dair her şeyin bu geçmiş, şu an ve gelecekte oluşan düzçizgisel zaman şeridinde gösterilmesi kısıtlaması aşarak şu an gelecek ve geçmiş aynı anda işlenebilmektedir. Baudrillard'a göre günümüz toplumlarının en önemli özelliğinin gerçeklikle görüntü veya imge farkının ortadan kalkmasıdır. Bu nedenle gerçeklikle imge arasındaki fark algılanmadığı için çağımız toplumları anlam üretmekten çok imge veya görüntü tüketen toplumlar olmuşlardır. Bunun sonucu olarak günümüzde artık yaşamayan veya sanatsal faaliyetlerini sürdüremeyen büyük starlar bile imgelerinde çoğaltılarak tüketilmektedirler. Bu yeniden üretilerek özgün bağlamından koparılan veya çıkarılan imge çoğaltılarak kitlelere sunulmakta ve bu görsellerin ve imgelerin sanal varlığı da ele geçirilmektedir (Özel, 2006). Postmodernist sanatta, sıradan olan kaçınılan ve korkulan değildir. Kısıtlayıcı olduğu için milli ve

evrensel kültür anlayışı reddedilir. Çoğulculuk, evrensel bütünlük yerine tercih edilir. Bütünlük ve birlik kabul edilmez. "Her şey gider" (Evreyting goes) kabulü, doğru ve yanlış karşıtlığının ortadan kaldırılması ile her şey doğru ve ya her şey yanlış ikilemini getirir. Postmodernist söyleme göre "bu veya bu" yerine eşzamanlı olarak "hem bu, hem de bu" yer alabilir. Kültürel çoğulculuk ve merkez çevre kültürler arasında kabul edilemeyen kültürlerarası hiyerarşi reddedilir. Pozitivizm, liberalizm, kapitalizm, rasyonalizm, gibi bütün felsefe ve ideolojilere karşı çıkar. Meta anlatıların kapsayıcılığı işlevsizleştirilir. Bu özellikler arasında öncelikli olan parçalılıktır. Homojenlik ve bütünsellikten çok meşru zemini parçalılık oluşturur. Postmodernizm monotonluğa ve yalın katlığa son vererek, felsefî bilgiyi açık, anlaşılabilir ve hoşgörülü kılmaya çalışır. Karşıtların ve tutarsızlıkların bir arada olması reddedilmez hatta postmodernizmde kabul görür (Elbir, 2006: 208). Postmodernist ilk hareket olan Pop-art, herkes tarafından anında tanınabilen sıradan tüketici ürünlerinden (hamburger, konserve çorba tenekeleri, sabun tozu paketleri, çizgi filmler) sanat yapmıştır. Pop-art sanatçıları ve diğerleri, çalışmalarını kupalar, kâğıt çantalar ve T-shirtler üzerine basmak suretiyle sanatı demokratikleştirme girişimlerinde daha da ileri gittiler. Bu aynı zamanda, postmodernizmin, sanatın özgünlüğünü ve otantikliğini yok etme arzusunu örnekleyen bir yöntem. Bu nedenle, postmodernistler yeni kombinasyonlar ve pastişler oluşturmak için işleri karıştırarak - yeni unsurları geleneksel formlara enjekte ederek - tür ve stillerin karışımı ile farklı ifade olanakları araştırdılar. Sanatsal üretim açısından, sanat eserinin önceden belirlenmiş kurallara göre değil sanatçının kişisel tercihleri ve seçimleri doğrultusunda gerçekleşmiş olduğu görülür. Bu nedenle modernist yaratım sürecinde pek yer verilmeyen duyguya, öznelliğe, hayal gücüne fanteziye yaratıcılığa, sezgiye, postmodern sanat eserlerinde daha çok yer verilir. Örneğin James Rosenquist ve Andy Warhol gibi sanatçılar, ortaya çıkan tüketim kültürü ve bu kültür içindeki insan davranışlarını, insan doğasıyla özdeş olduğunu yansıtan çalışmalar yapmışlardır. Postmodern Sanatta: Andy Warhol, Julian Schnabel, Gerhard Richter, Sherrie Levine, Gary Hume, Anselm Kiefer, Marcus Harvey, Richard Patterson, Marcel Broodthaers, Haim Steinbach, Cindy Sherman, Robert Rauschenberg, Jake Dinos Chapman, Peter Halley, Jeff Koons, Damien Hirst, Georg Baselitz önemli ve öncü sanatçılar olarak kabul edilirler.

Postmodern sanatçılar, bir sanat eserinin yalnızca bir doğal anlamı olduğu fikrini altüst ettiler. Bunun yerine, izleyicinin eşit derecede önemli bir anlam hâkimi olduğuna inanıyorlar. Örneğin Cindy Sherman'ın gerçeküstücü fotoğrafçılığı, bir sanat eserinin çeşitli şekillerde yorumlanabileceği fikrini vurgulamaktadır. Aslında, bazı sanatçılar - performans sanatçısı Marina

Abramovic (b.1946) gibi - izleyicilerin "sanat eserlerine" katılmalarına ve izleyicilerin çalışmalarını tamamlamaları için müdahale etmelerine izin veriyorlar.

4-Postmodern Sanat ve Günümüz

Açıkça veya örtük olarak üzerinde uzlaşmış, ortak kabul edilmiş hiçbir ölçütün olmadığı, "her şey olur" kavramının bile artık çok eskidiği günümüzde, sanatı kavramlaştırmak ve sınırlarını, niteliklerini sıralamak imkânsız hale gelmiştir. Özellikle postmodern bir felsefe ve yaşam tarzından etkilenenlere göre, sorunlar, yozlaşmış bir 'Batı Dünyasında' güven kaybından kaynaklanıyor ve bu nedenle asıl sorun geleneksel otoriteden kurtulmaktır. Temel sorun olarak, Batı'nın eski ve geleneksel ahlak anlayışıyla, ırkçılığa, kapitalizme, beceriksiz siyasal sistemlere ve enerji kazanımları için "ticaret hacmini" teşvik ederek çevrenin yok edilmesine yol açmasıdır. Postmodernizmde, yaygın olarak Batı'nın özgürlük ve refah iddialarının boş vaatlerden öte bir şey olmamaya devam ettiği ve insanlığın ihtiyaçlarının karşılanmadığı düşünülür. Gerçeğin göreceli olduğuna ve gerçeği her bireyin kendisi için belirlemesi gerektiğine inanılır. Birçoğu, milliyetçiliğin duvarlar inşa ettiğini, düşman yaratıp doğayı tahrip ettiğini, kapitalizmin ise "sahip olan ve olmayan" ayrımına dayalı bir toplum yarattığını ve insanlar arasında ahlaki bir sürtüşmeye ve bölünmeye yol açtığını düşünüyor. Esas itibarıyla bu düşüncelere dayalı postmodern bakış ve yorumlamalar sanat alanında da kolay kategorileştirilemeyecek, birbirinden, görünüm, yaklaşım ve yorum farklılıklarına dayalı sanatsal ürünlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Tüketim toplumu hacminin 20. yüzyılın son birkaç on yılı boyunca artması ve anlık tüketici memnuniyetinin önemsenmesi görsel sanatlar üzerinde de büyük bir etki yarattı. Tüketicilerin yeniliğin yanı sıra eğlence ve gösteri de istemeleri (Ritzer, 2016) birçok postmodernist sanatçıyı, küratör ve diğer profesyonelleri, sanatı "eğlence ürünü" haline getirmeye yöneltti. Yeni sanat türlerinin tanıtılması, örneğin performans, happening ve enstalasyon, yeni medya yöntemleriyle oluşturulmuş ölü köpek balıkları, ölen sinekler, dev buz heykelleri, çıplak vücut kalabalıkları, hareketli görünen binalar, 35.000 pişmiş toprak figürden oluşan bir koleksiyon, pembe kumaşa sarılı adalar, boyalı gövdeler, kamu binalarında ürkütücü şekilde tasarlanmış görüntüler vb. - seyircilere yeni (bazen şok edici) deneyimler yaşattı. Bu yeni sanat biçimlerinin gerçekte sanat olup olmadığı tartışmalı bir konu olmaya devam ediyor. Postmodern kavramsalcılar bunu sanat olarak tanımlarken, geleneksel yaklaşımda olanlar sanatın böyle şeylerden oluşamayacağını savunurlar.

Postmodernizm, yapısı itibarıyla diğer tüm sanatsal hareketlerde olduğu gibi bütünlüklü bir sistem önermez.

Dolayısıyla postmodernizmi tartışmak iddiasında olan her metin kaçınılmaz olarak bu parçalılık, bütünsel olmayan, tutarlı olmayan, yanı alışılagelmiş modernist söylemin yerleşik kurallarıyla bağdaşmayan özellikleri zorunlu olarak taşır. Postmodernizm öncesi tüm zamanların oluşturduğu ve olgunlaştırdığı yapısal, içeriksel, anlatımsal tutarlık, bütünsellik, sebep sonuç ilişkisi, yer zaman akışı ve buna benzer tüm yapılanmalara bağlı olma gerekliliğinin önemsenmemesi, bir çeşit keyfilik ve deneyselliğin hâkim olduğu bir yapılanmaya yol açar. Bu nedenlerle bu metinde tekil postmodern sanat eserleri üzerinden tanımlamalar ve analizler yapılmaması postmodern düşüncenin sanat eserleri arasında hiyerarşiyi reddeden ve her çalışmanın özelliklerinin sadece kendisiyle sınırlı olması durumuna uygun olacaktır.

Sonuç

Rönesans'tan, Modern Sanata kadar kutsanan ve oluşturulan hiyerarşik, söylemlerle yüceltilen sanat eserleri ve kavramları postmodernizmle birlikte bu özelliklerini büyük ölçüde yitirdiler. Bu aslında sadece sanat alanında gerçekleşen bir şey değildi. Meta-anlatıların sonu da denebilecek bu süreç, ideolojik, bilimsel ve teknolojik vaatlerle başlayan 20. yüzyılın, sonuna doğru görülen hayal kırıklığının ve insanlığın geleceğine dair ütopyaların inandırıcılığının tamamen kaybedilmiş olması ve bu olguların yaşamın her alanına yansıdığı gibi sanat alanına da yansımalarıdır. Bu algılayışın ve modern anlatıya ilk karşı çıkışların sanat alanında olması sanatın kendine özgü refleksi ve öngörüsü içinde açıklanabilir bir olgudur. Postmodern sanatı sadece bir akım veya modernizm sonrası bir hareket olarak tanımlamak yetersiz bir tanımdır. Postmodern olarak adlandırılan sanat hareketleri, temelinde sanat ve düşünce alanında ortak kabul edilebilecek hiçbir kuralın olmayacağına vurgu yapar. Bu aynı zamanda insanlığın bu güne kadar oluşturduğu tüm sosyal ve toplumsal kuralların ve kabullerin geçersizliği, yok sayılması veya sorgulanması anlamına gelmektedir. Daha iyimser bir ifadeyle bunların mutlak değerler değil ancak saymaca ve yere, zamana, topluma göre değişebilir olduklarıdır. Diğer bir yönüyle de bu kural ve kabullerin, tartışmaya açılması kendilerini ve varoluşlarının meşrulaştırımını sadece geleneğe dayandırarak değil, günümüz aklının sorgulamalarına yanıt verebilecek doğrulukta ve gereklilikte olduklarını göstermeye, kanıtlamaya ve iknaya davet olarak da görülebilir. Evrensellik iddiasında olan modernist sanat bu "evrensel" olanın merkezinde de kendisinin olduğunu varsayar. Bu nedenle bu merkezin dışında olan ve "Batı Sanatı" meta anlatısında yer almayan kültürlerin ve sanatların bu 'evrensellik' içinde yeri ve önemi yoktur. Herhangi bir öneme sahip olabilmeleri için bu meta anlatı içindeki oluşumlarla ilişkili olmaları gerekir. Afrika kabile sanatının Kübizm ile veya Japon

estampalarının empresyonizmle, minyatürün Fovizmle ilişkisi gibi. Modernist söylemde Antik Yunana veya Antik Mısır sanatına dayandırılan bir Greko-Romen geçmiş üzerine kurgulanmış Batı Sanatı anlatısında yer bulabilmiş her faaliyet, söz konusu bu söylem içinde yer alabildiği ölçüde "evrensel sanat" içinde de bir değere veya öneme sahip olabilirdi. Ülkemizde de çok sık yapılan karşılaştırmalarda Batı Sanatına göre ülkemiz sanatının nerede olduğu analizleri bu katı ve düzcizgisel (liner) modernist tarih anlayışına dayanmaktadır. Bu anlayışın temel kabulleri arasında kültürler arası ve merkez-çevre (periferi) hiyerarşisi en önemli kriterdir. Bu, merkeze "Batı Sanatı" nı koyan ve ona göre diğer kültürleri değersizleştiren yaklaşımın sorgulanması postmodern sanatın getirdiği önemli saptamalardan biridir. Günümüzde, her tür kültürel oluşum içinde yer alan insanların, yerleşmiş, kanıksanmış Modernist söyleme ait her türlü katı, kuralcı, hiyerarşik yaklaşımı sorgulamak ve sanat alanının demokratikleştirilmesi için postmodernizm önemli bir düşünsel fırsat olarak düşünülebilir.

Kaynaklar

- Akay, Ali. *Postmodern Görüntü*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 1997.
- Baudrillard, Jean. *Simulakrlar ve Simülasyon*. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2005.
- Baudrillard, Jean. *Sessiz Yığınların Gölgesinde ya da Toplumsalın Sonu*. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi, 1991.
- Bauman Z. *Postmodernity and Its Discontents*. Cambridge: Polity Pres, 1998.
- Benjamin W. *The Work of Art in The Age of Mechanical Reproduction, Illuminations*. New York: Schocken Books, 1969.
- Çetin, N. *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Edebiyat Otağı Yayınları, 2008.
- Elbir, Bilal. *Edebiyat ve Bilgi Kuramları*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2006.
- Edward Lucie-Smith. *Artoday*. Oxford: Phaidon Press, 1977
- Edward Lucie-Smith. *Visual Arts in the 20 th Century*. London: Laurence King Yayınevi, 1996.
- Harvey, D. *Postmodernliğin Durumu*. İstanbul: Metis Yayınları, 2003.
- İnaç, H. *Makro Toplumsal Kuramlar Açısından Postmodern Teori*. Dumlupınar Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi, S. 2003

Lyotard, J. F. *Postmodern Durum*. Ankara: Vadi Yayınları, 1994.

Özsevgeç, Y. "Postmodernizm Üzerine" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* Cilt: 10 Sayı: 54. 2017.

Özel, Z. "Postmodern Dönem Fotoğraf Sanatında Kendine Mal Etme, Sherman, Morimura, Ungun", *Selçuk İletişim Dergisi*, 2006.

Ritzer, George. *Büyüsü Bozulmuş Dünyayı Büyülemek*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.

Saussure, F. *De.Genel Dilbilim Dersleri*. Ankara,TDK yayınları, 1976.

Sarı, E. *İlk Çağ [Antik Çağ] Felsefesi Tarihi*. İstanbul: Nokta e-book international publishing. 2016

Elektronik Kaynakça

<http://www.onpostmodernism.com/art> Erişim tarihi: 24/06/2019

<https://www.shmoop.com/postmodern-literature/characteristics.html> Erişim tarihi: 08/6/2019

<https://www.allaboutphilosophy.org/characteristics-of-postmodernism-faq.htm> Erişim tarihi: 21/05/2019

<http://www.visual-arts-cork.com/postmodernism.htm#postmodernistart> Erişim tarihi: 19/5/2019

POSTMODERN ART AND TODAY

Metin KUŞ

Abstract

Postmodernism as a concept in art refers to artistic production category which was created after 1970. The refusal of the aesthetic and ideals which were aimed by the "Modern Art" before was the most prominent feature. As in all definitions of Postmodernism, Postmodernist Art is described as opposition to Modern Art. An important principle of Modern Art is the refusal of rejection of everything traditional and is based on an approach where features that don't change according to place and time are centered. One of the rejected points of Modern Art by Postmodern Art is the idea that "art" is separated and glorified from the popular one. Postmodernism after this opposing overlapping with a number of new developments led to artistic experience which almost lasted half a century with new art forms such as deconstruction, computer-based artistic productions, new media and conceptual art. Postmodernist artists by using these new forms and expanding the meaning of the definition of practice and art brought almost to the point that "everything goes". Postmodern Art in today's world is a part of a trend which introduces many new concepts, behaviors with wider technological, political and social change. The full effect of internet on provision and distribution of artistic image and the creation of applied art and design has not yet felt. However, the transformation in the music industry in present is the harbinger of the change in the field of plastic arts and its customary acceptances and built in values. This approach expressed as "reassessment of all values" continues to exist with reflections in Art, intertwined ongoing modern habits and contradictions. In this study "the postmodern status" of plastic arts with related arguments and the definition of postmodern as the opposition to the available concepts and diversity and multidimensionality of art is being examined.

Keywords: Postmodernism, Art, Postmodern painting